

ارزیابی سانحه (۲)

مهراب شریفی سده*

*نویسنده مسئول: کارشناس پژوهش و برنامه‌ریزی موسسه آموزش عالی و معاونت آموزش و پژوهش
جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران

Email: Mehrabsharifi@gmail.com

چکیده

در مقاله پیشین، تعاریف، چارچوب‌ها و اصول ارزیابی مورد بررسی و کنکاش قرار گرفت و به تقسیم بندی انواع ارزیابی پرداخته و حیطه‌های آن را توصیف و تبیین نمودیم. در نوشتار قبلی آوردیم که ارزیابی از نظر زمان انجام آن به دو دسته تقسیم می‌شود:

- ارزیابی سریع اولیه^۱

- ارزیابی با توصیف جزئیات یا ارزیابی مشروح^۲

ارزیابی سریع اولیه از آن جهت که مجموعه‌ای از مهم‌ترین و حیاتی‌ترین داده‌ها و اطلاعات در خصوص سانحه را فراهم می‌آورد، حایز اهمیت ویژه است. زیرا این اطلاعات مهم و ارزشمند، درست در زمانی که مدیران در فقر شدید اطلاعاتی قرار دارند، تامین و در اختیار آنان قرار گرفته و آنان را از سردرگمی و بی‌تصمیمی‌های می‌بخشد. اکنون ضرورت دارد یکی از مهم‌ترین و فوری‌ترین انواع ارزیابی را مورد بحث و بررسی قرار داده و مبحث را به شکل عینی تری ارائه نماییم.

¹ Rapid initial Assessment

² Detailed Assessment

ارزیابی وضعیت^۳ یا ارزیابی سریع اولیه^۴

حیاتی‌ترین نوع ارزیابی پس از وقوع سانحه است و اطلاعاتی اساسی و فوری را از سانحه در اختیار تصمیم‌سازان، تصمیم‌گیران و مدیران سانحه قرار می‌دهد. به بیان دیگر گزارش ارزیابی وضعیت، گزارش مختصر اجمالی و شفافی از آنچه که به وقوع پیوسته و عواقبی که به دنبال داشته، می‌باشد و همچنین شامل نیازهای فوری که ایجاد و ضرورت دارد خیلی سریع به آنها پرداخته و پاسخگویی لازم فراهم آید، می‌باشد. در برخی از متون امداد و نجات از ارزیابی سریع اولیه با عنوان ارزیابی وضعیت نام برده می‌شود و هدف از آن برآورد اجمالی و فوری از تأثیرات یک سانحه بر جامعه سانحه دیده است.

ارزیابی سریع اولیه

ارزیابی سریع اولیه به منظور رسیدن اهداف زیر به انجام می‌رسد:

الف- بدانیم دقیقاً چه اتفاقی افتاده یا می‌تواند رخ دهد

ب- بسیج منابع به میزان نیاز

ج- سازماندهی واقع بینانه مدیریت میدان

اطلاعات لازم برای تهیه گزارش اولیه از وضعیت^۵

الف- محل دقیق حادثه

ب- زمان وقوع حادثه

ج- نوع حادثه

د- تعداد تقریبی قربانیان

ه- خطرات بالقوه

و- جمعیت در معرض خطر

به طور کلی اهداف اصلی از انجام ارزیابی به شرح زیر است.

۱. برای نجات کسانی زندگی شان به مخاطره افتاده است.

۲. تعیین نیازهای قربانیان

۳. کمک به اولویت بندی برای اجرای پاسخ

۴. تأمین داده های مورد نیاز برای برنامه ریزی»

اگر ارزیابی سریع اولیه بایستی بلافاصله پس از وقوع سانحه به انجام رسیده، داده ها و اطلاعات سانحه هرچه زودتر و سریعتر تامین و ارائه گردد به مدیریت سانحه کمک شایانی می نماید.

بلافاصله پس از آنکه مخاطره ای در یک جامعه به وقوع پیوست، نیازهایی به وجود می‌آید، برای شناسایی آنچه که بوقوع پیوسته و آنچه که ضرورت دارد که انجام شود و برای اطمینان از ایمنی زندگی و دارایی‌ها و بازگشت جامعه به وضعیت طبیعی، این وظیفه سازمان مدیریت کننده وضعیت‌های اضطراری است که برای شناسایی و ارزیابی همه جانبه صدمات (ضربات) مخاطره، و برای ارزیابی همه جانبه نیازهای ایجاد شده و مدیریت منابع در دسترس، برای پرداختن به این نیازها به طور مؤثر و انجام شدنی، اقدام نماید.

اگرچه اطلاعات و داده‌های ضروری مورد نیاز در ارزیابی سریع اولیه را می‌توان با استفاده از روش‌های گوناگونی بدست آورد، ولی ارزیابی میدانی و انجام بررسی‌های میدانی و عینی یکی از

³ Situation Assessment

⁴ Rapid initial Assessment

⁵ Situation Reports

در ارزیابی سریع اولیه، فرآیند ارزیابی به دو بخش اصلی تقسیم می شود:

الف- ارزیابی صدمات و ضربات

ب- ارزیابی نیازها

در ارزیابی سریع اولیه در ابتدا و به فوریت صدمات و ضرباتی مورد بررسی قرار می گیرد، که پرداختن به آنها در الویت قرار داشته باشد. به عنوان مثال برآورد، تخمین و جمع آوری داده ها و اطلاعات مرتبط و مورد نیاز در عملیات جستجو و نجات در بسیاری از سوانح از مواردی است که نیازمند بررسی فوری و در الویت اول ارزیابی قرار دارد. به عنوان مثال ارزیابی اجمالی از صدمات و آسیب های وارده به سازه های مسکونی، اماکن جمعی، شریان های حیاتی و زیرساخت ها در الویت اول برای انجام ارزیابی سریع اولیه قرار دارد.

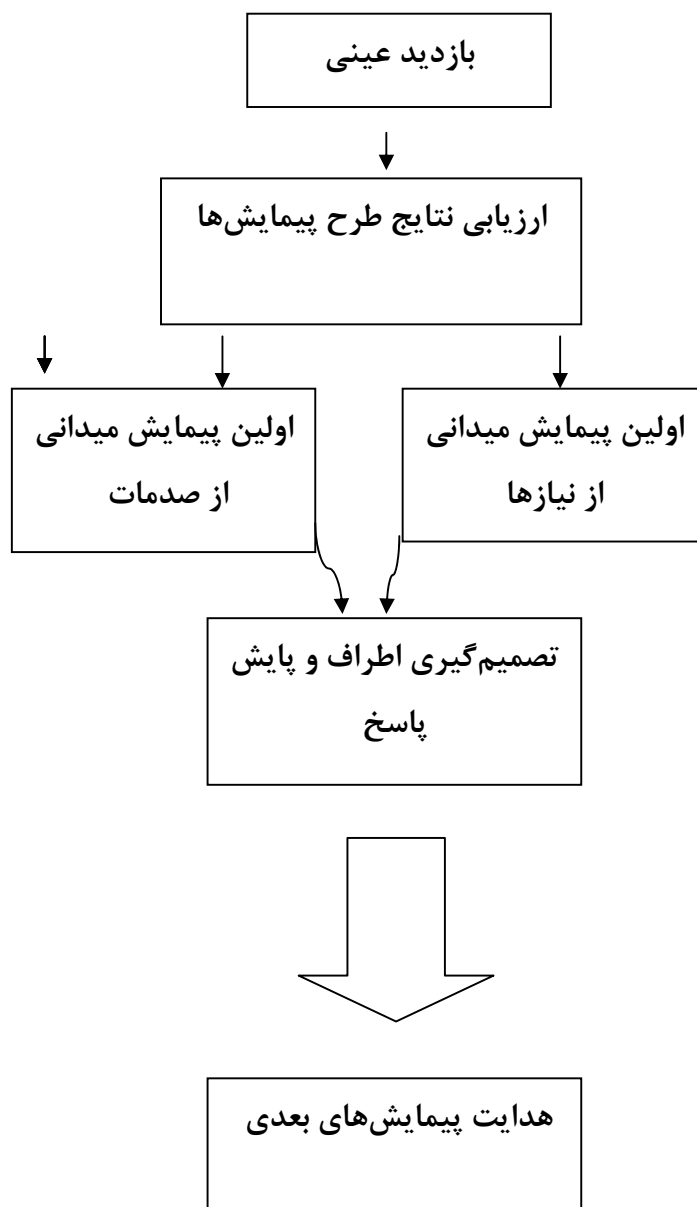
در ارزیابی اولیه، جمع آوری و گردآوری اطلاعات باید خیلی سریع آغاز گردد، همچنین ارزیابان باید در جستجوی الگوها و شاخص هایی از مشکلات بالقوه باشند. مثال هایی شامل اینکه چه چیزی باید مورد مشاهده قرار گیرد، گزارش اطلاعات کلیدی در یک گفتگو (بحث)، جمع آوری اطلاعات به وسیله چک لیست و غیره.

اگر به یک منبع (منبع خبر) اشاره شود برای آنهایی که این اطلاعات را تعریف و تبیین می کنند، اطلاعات معنادار خواهد شد.

در ارزیابی سریع اولیه آنچه بیش از هر چیز اهمیت دارد این است که در اسرع وقت داده ها و اطلاعاتی مفید، موثر و موثق از جنبه های دارای الویت سانه جمع آوری و برای مراجع تصمیم ساز ارسال گردد.

ارزیابی سریع اولیه یکی از ضروری ترین اقداماتی است که در مراحل اولیه پاسخگویی باید به انجام رسد.

بهترین روشهای ارزیابی می باشد، که اطلاعات ارزشمندی را در اختیار مدیران قرار می دهد. برای انجام این ارزیابی، ضرورت دارد، بازدید میدانی از منطقه حادثه دیده به عمل آمده و شرایط به وجود آمده با وضوح و به صورت عینی توصیف و گزارش شود.

نمای ۱-۱: پروسه ارزیابی پس از سانه

اطلاعاتی درباره چگونگی و ویژگی‌های ضربه و محیط و اینکه کدام پاسخ امدادی مورد نیاز است، بایستی تأمین شود.

اینکه در ارزیابی سریع اولیه، چه اطلاعاتی باید تأمین و ارایه گردد، بستگی به نوع، شدت، گستره، صدمات و خسارات مخاطره دارد. همچنین میزان آسیب پذیری جامعه نیز دارای اهمیت است.

در این ارزیابی میزان و ماهیت اثرات سانحه مورد بررسی قرار گرفته و نیازهای بخش جستجو و نجات، آسیب‌ها به شریان‌های حیاتی و خدمات اساسی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

اهمیت ارزیابی: ارزیابی سانحه جزء اساسی پاسخگویی موفقیت آمیز به سوانح است.

چگونگی انجام ارزیابی سریع اولیه

تیمی که مامور انجام ارزیابی سریع می‌شود، بایستی بر اساس تقسیم کار مناسب این مهم را به انجام رساند.

وقتی که شما یک ارزیابی سریع را در میدان هدایت می‌کنید، شما بایستی اقدامات زیر را انجام برسانید.

۱. ملاقات با مسئولان محلی، برای اینکه [به آنها

بگویید] شما کی هستید [معرفی خود]

۲. تاحدی که می‌توانید سرتاسر میدان را قدم

بزنید. (بپیمایید)

۳. بازدید از مراکز فروش، مدراس، مراکز

اجتماعی

۴. گوش دادن به [سخنان] مردم

۵. سوال پرسیدن

۶. مثلثی کردن اطلاعات (اطلاعات سه‌گوش) با

گروه‌های دیگر از مردم

۷. ارزیابی صدمات و ضربات وارده

در ارزیابی صدمات: روش‌هایی را می‌آزماییم که کدامیک از مخاطرات جامعه یا جوامع را تحت تأثیر خود قرار داده است.

این نوع از ارزیابی اطلاعاتی را فراهم می‌آورد در خصوص:

- ویژگی‌های ضربه (صدمه)
- محیط فیزیکی که این صدمات و ضربات در آن ایجاد شده است.
- چه پاسخ امدادی ضرورت دارد، فراهم شود.
- اطلاعات حیاتی مورد نیاز برای برنامه ریزان، دولت‌ها، آژانس‌های تخصصی جهت انجام برنامه ریزی راهبردی برای سانحه
- اطلاعاتی برای توجه مدیران وضعیت‌های اضطراری در توسعه و پیشبرد استراتژی‌ها
- اطلاعاتی برای اندیشمندان که دانسته‌هایشان در خصوص ویژگی‌های مخاطره و اثرات آن بر روی محیط فیزیکی را توسعه بخشند. بنابراین گروه ارزیاب پس از دسترسی به منطقه سانحه دیده وظیفه دارند، اطلاعات و داده‌های در خصوص صدمات و خسارات ضربه سانحه و ویژگی‌های این ضربه فراهم آورده و در قالب گزارش وضعیت به مراجع مربوطه ارائه نمایند. هنگامی که اطلاعات ارزیابی ضربات سانحه به نگارش در می‌آید، تا آنجا که ممکن است بایستی گزارش حاوی اطلاعات در خصوص مصدومان و مجرومان و با تفکیک کودکان از بزرگسالان باشد.
- اطلاعات جمع‌آوری شده می‌تواند شامل (موارد ذیل باشد):

- تهدیدات سلامت محیط و بهداشتی
 - دسترسی پذیری ذخایر غذایی در سطح خانواده و جامعه
 - در دسترس بودن کارکنان پزشک، تسهیلات و تدارکات در داخل مناطق تحت تأثیر قرار گرفته و فعالیت‌هایشان.
 - منابعی که از آسیب سانحه مصون مانده و ممکن است در عملیات پاسخگویی مفید باشند.
 - ظرفیت دولت محلی و ساختار مدیریت بحران برای تدبیر پاسخگویی محل
 - فعالیت‌های دولت، جامعه و ویژگی سازمان‌های عمل کننده در منطقه و نوع فعالیت‌هایشان.
- ویژگی اصلی ارزیابی اولیه سریع آن است، که اطلاعات و داده‌های آن اجمالی کلی و برخی از داده‌ها نیز بر اساس تخمین توسط افراد مجرب بدست می‌آید، زیرا مدیران سانحه بدنبال آن‌اند که هرچه سریع‌تر مبنایی برای تصمیم‌گیری خود در دست داشته و بر این اساس تصمیماتی را اتخاذ نمایند. زیرا آنان که برای اتخاذ تصمیم و انجام اقدامات عملی در فشار هستند، به‌طوری که می‌توان گفت که ارزیابی اولیه سریع بدنبال جمع‌آوری، اولویت‌بندی و تجزیه و تحلیل اطلاعاتی در خصوص نیازهای حیاتی و فوری سانحه است و از این روی این ارزیابی را می‌توان مبنای اصلی برای انجام عملیات جستجو و نجات و امداد اضطراری دانست، که فوری‌ترین بخش‌های پاسخگویی به سانحه است.
- اطلاعاتی که بعد از سانحه بایستی در طی ارزیابی نیازها و به فوریت جستجو شود، می‌تواند شامل اطلاعاتی در خصوص کارکنان، منابع و تجهیزات مورد نیاز برای:
 - جستجو و نجات

- مناطق تأثیر پذیرفته از سانحه، بر اساس موقعیت جغرافیایی و گستره آن [با تفکیک مناطق با شدت‌های مختلف اگر ممکن باشد]
- علل اصل مصدومیت‌ها و آسیب‌ها (خسارات)
- اثرات انسانی و مصدومیت شامل:
 - مردم تحت تأثیر قرار گرفته
 - کشته‌ها (و مرگهایی که به دنبال می‌آید)
 - جراحات و انواع آن (بزرگ یا کوچک) افراد مفقود شده
 - مردمی که تخلیه شده یا آواره شده‌اند، یا آنهایی که نقل مکان کرده‌اند.
 - مردمی که بی خانمان شده یا نیازمند سرپناه با تخلیه‌اند.
- صدمات (خسارات مادی) شامل:
 - جزئیات خانه‌های تخریب شده یا صدمه دیده (شرح کامل)
 - شرحی کامل از ساختمان‌های جمعی
 - شرحی کامل از ساختمان‌های تجارتي و ساختمان‌های تهیه کننده نیازهای مردم، که تخریب شده‌اند.
 - خسارات به شریان‌های حیاتی و دیگر زیرساخت‌های مهم و کلیدی
 - خسارات وارد شده به سیستم ترابری
 - خسارات وارد شده به سیستم کشاورزی و ذخیره غذایی
- خسارات وارد شده به منابع اقتصادی کلیدی محل از قبیل ساختمان‌های صنعتی
- شناسایی مخاطرات ثانویه که امکان دارد، یک تهدید را در آینده نزدیک مطرح نماید.

- تخلیه پزشکی [تخلیه
مصدومان]
- تخلیه بازماندگان
- پشتیبانی پزشکی و
بهداشتی(سلامت)
- بهداشت محیط
- تدارک آب و پالایش
- سرپناه(شامل پوشاک، اثاثیه
و...)
- غذای انسان و حیوان(شامل
ذخیره سازی پخت و پز،
تحویل و ...)
- ترمیم مجدد شریان‌های
حیاتی
- تحویل [توزیع کمک‌ها]

همانگونه که گفتیم ارزیابی سریع اولیه پس از انجام بایستی خیلی سریع در اختیار مسئولان و تصمیم‌گیران قرار گیرد تا تصمیمات صحیح و منطقی بر اساس آن اتخاذ و به انجام برسد. چارچوبی که برای این ارزیابی‌های اولیه در نظر گرفته می‌شود، قالبی مناسب جهت جمع‌آوری، تفسیر و ارائه اطلاعات و داده‌های ضروری از سانحه، تاثیرات آن و نیازهای فوری ایجاد شده است.

ارزیابی وضعیت ایجاد شده در قالب گزارش وضعیت به مقامات مسئول ارائه می‌گردد.

قالب‌های متعددی برای گزارش وضعیت پیشنهاد گردیده است که در ادامه یکی از آنها را به عنوان نمونه می‌آوریم.

یک گزارش وضعیت داده‌ها و اطلاعاتی مختصر، رسا، کاربردی، موثق و دقیق درباره سانحه را در خود دارد. شامل:

⁶ Situation Report, SITREP

الف - وضعیت⁷

- ۱- ماهیت و طبیعت سانحه(شدت، قدرت، گستره و زمان)
- ۲- مناطق تاثیر پذیرفته⁸
- ۳- ضربات(تاثیرات بر روی جمعیت، آسیب به بخش‌ها⁹)
- ۴- تهدیدات ثانویه¹⁰

ب- پاسخگویی:

- ۵- سازماندهی: مسئولان محلی و ملی¹¹
- ۶- اقدامات اجرایی¹²
- ۷- عملیات/ بسیج منابع¹³
- ۸- محدودیت‌ها¹⁴
- ج- نیازها:
- ۹- احتیاجات ضروری
- ۱۰- الویت بندی نیازها

⁷ Situation

⁸ Area affected

⁹ Impact (effects on population, damage by sector

¹⁰ Projected evolution/secondary threats

¹¹ Organization: national and local authorities

¹² Administrative measures

¹³ Operations/Mobilization of resources

¹⁴ Constraints

ادامه دارد.....

فهرست منابع

1. AYSan Y , Davis, Y. architecture and planning reconstruction, translated by Fallahi A, Second Printing, Publishing, Shahid Beheshti University in Tehran. 1385.
2. Stephenson, R. S Disaster Assessment, Disaster Management Training Programme, UNDP&DHA,(1994).
3. UNDAC, Disaster Assessment, chapter G, UNDAC. , 2006.
4. IFRC. Guidelines for Emergency Assessment, International Federation Red Cross & Red Crescent society, preliminary Version, 2005.
5. USAID, Field Operations Guide for Disaster Assessment and Response, Version 3.0, BHR/OFDA, 1998.

بطور خلاصه گزارش ارزیابی وضعیت به صورتی که در ادامه آمده است، تنظیم می گردد.

بسمه تعالی

از: تاریخ/ساعت

به:

موضوع: گزارش وضعیت

شماره گزارش:

نام و نام خانوادگی گزارش دهنده:.....

- نوع سانحه: (ارائه توصیف واضحی از نوع رخداد، علل، قدرت/شدت، تاریخ، زمان، مکان و گستره سانحه)

- ارائه توضیحی مختصر از برآورد تعداد مصدومان، مجروحان، کشته شدگان، افراد بی خانمان ، افراد تخلیه شده و افرادی که به نوعی تحت تاثیر سانحه قرار گرفته اند.

- ارائه نمای کلی از آسیب ها و خسارات (شامل تخمین و برآوردی از آسیب به زیرساخت ها و شریان های حیاتی، اماکن جمعی و منازل مسکونی)

- ارائه گزارش مختصری از اقدامات اولیه انجام شده (محل و منطقه ای) در جهت پاسخگویی به سانحه

- گزارش پیشرفت امور (در گزارش های بعدی)

- بیان و اعلام نیازهای حیاتی بر اساس الویت

- بیان موانع و مشکلات پیش رو

لازم به ذکر است که به ماهیت سانحه تنها در گزارش اول (شماره یک) پرداخته می شود و در صورت عدم تغییر در اجزای آن در گزارشات بعدی به ماهیت سانحه پرداخته نخواهد شد.